

Policratici Contenta

Johannes <von Salisbury, Bischof>

Parrhisius, 1513

Ca. vii. Que mala vel bona subiect[is] p[ro]ueniant de moribus
p[ri]ncipum: quod & aliquoru[m] strategematicis roborat[ur] exemplis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70332)

Sapientie. vi. r
supra. lib. iij.
ca. vi. et. r.

us quasi quidē transitus est eis ad locū vbi fm multitudinem ini-
quitatū suarum potentes potēter puniuntur. Sed & stultitia cō-
sumit impios / quia in depressione populi / robur principis enex-
uatur. Populus nāq; contritus / erigere vires principis nō potest
aut non vult.

Prover. xxvj.

Que mala vel bona subiectis proueniant de moribus prici-
pū qd & aliquorū strategematicis roborat exēplis. Ca. VII.

Proverb. xj.
Eccl. r.

Vasi (inquit) qui mittit lapidē in atriuū mercurii / sic
qui dat insipienti honorē. Hoc a diuersis diuerso mō
exponitur. Ego sapientiorū venia impetrata aceruū
credo mercurii in quo consistit ratio calculandi: quia
mercurius numen eorum est qui negotiationē exercēt & ratio-
ciniis suis diligētē inuigilant. Mittere ergo lapidē in aceruū
quo regitur ratio calculādi est totū turbare calculi rationē: & ho-
norē conferre insipienti est reipublice subuertere vitam. Et ipos-
sibile est vt alios vtiliter regat quē propri⁹ subuertit error. Aut
enim. Vbi nō est gubernator / populus corruet. Et alibi. rex infi-
piēs perdet populū suū: & ciuitates inhabitabūtur super sensum
prudentiū. Omnis potētatus / breuis vita: languor prolixior gra-
uat medicum: breuem languorem precidet medicus. Sic & rex
hodie est & cras morietur. Cū enim morietur homo heredita-
bit serpentes & bestias & vermes. Nūqd queso pauperes oppri-
muntur iniuriis / attenuatū exactionibus: rapinis multiplicib⁹
exspoliant: iubētur in se cōcurrere populi & orbē cōcutere vt po-
tētibus isti succedant heredes? Isti nāq; succedūt oībus iure suo:
nec desideratur solēnitas testamenti. Ab intestato emergūt: ve-
lis nolis hos habebis heredes. In secularibus litteris fertur dixit
se plato / peride est cum subditos opprimūt magistratus ac si ca-
put corporis intumescat / vt a mēbris aut oīno aut sine molestia
non possit. Hanc aut passionē sine grauissimo dolore mēbrorū
tolerari: vel curari impossibile est. Si nō incurabilis fuerit pas-
sio / sic viuere q̄ mori miserius est. Miseris autē nichil vtili⁹ est /
q̄ vtrūq; finire miseriam. Idē quoq; dixisse legiē cū in subiectos
potestas seuit / idē est ac si tutor pupillū psequat: vel eū suo mu-
rone iugules / ob cuius defensionē ab eodē traditū tibi gladiū
accepisti. Rem nāq; publicā / frui iure pupilli percelebre est / &
eam tunc demum recte procedere: cum caput eius se inutile eē
cognoscit / nisi fideliter membris cohereat. Hec ille: Et quidem
elegantē & vere. Sed vt mihi videtur coherentia fidelis & fir-
ma esse non potest: vbi nō est tenax vnio voluntatū: & quasi ip-

Platonis ver-
ba de magi-
stratu oppri-
mēte populū.

vt patet. l. j.
xj. de iure rei
publice. l. rem
publicam.
Populi vnio
ad dñm r ecō-
uerso.

fori animorū cōglutinatio: que si defuerint hominū frustra sibi congruūt opera: cum dolus in pncipiē p̄gat sine affectu proficiendi. Simulatores (inquit iob) & callidi puocant irā dei. neq; clamabunt cum uincti fuerint: morietur in tempestate aīa eorum & vita eorū inter effeminatos. Opibus nāq; causaz prestat/ nūc pudor/timor interdū: sed iunctura illa solidissima est que ex adipe fidei & dilectionis p̄cedit: & in solo virtutis fūdamento subsistit. Opa tñ/ quia morū argumēta sunt grām pariūt: qua nichil utilius nihil efficacius est ad statū magistratū & p̄cessū. Inde illud est impatoris/ vel si manis significatoris egregii: dū tamen idem eos sensisse non ambigis. Sis pius in primis: nā cū vincamur in oī Mune/ sola deos equat demētia nobis. Neu dubie suspectus agas neu falsus amicus. Rumorū ne auidus: qui talia curat/inanes Horrebit strepitus/ nulla nō anxio hora. Nō sic exarbie/ nec circumstantia pila. Quē tutatur amor nō extorq̄bis amari Hoc alterna fides: hoc simplex grā donat. Alexander cū hyeme ducens exercitum resideret ad ignē/ recognoscere pretereuntes copias cepit. Cūq; conspexisset quendā prope exanimatū frigore iussit eum sedere in loco suo dicens. Si in persis natus esses/ in regia sella residisse capitale foret: sed in macedonia nato conceditur. Fertur & aliud de eodē/ q̄ cum virgo eximie pulchritudinis finitime gentis principi desponsata inter captiuas adesse nunciaretur/ ei abstinētia sūma pepercit/ vt ne illā quidē aspererit. Qua mox ad sp̄sū remissa vniuerse gētis per hoc beneficium sibi mentes conciliauit. Sic humanitate suorū alienorū aīos sibi iustitia deuinxit. Simile est qd̄ scipio africanus in hispania fecisse legitur/ cui cum virgo nobilis oīm in se decoris amiratione/ cōuertēs oculos/ adducta eēt: eā sp̄so noīe alitio reddidit/ adiiciēs & aurū qd̄ parētes in redēptionē captiue attulerant vt esset virgini in dotē aut marito in munus nuptiale. Itaq; multiplici magnificentia vniuersa gēs victa que forte alas cessura non fuerat: romani imperii populo accessit. Camillo faliscos obfidenti magister ludi liberos faliscorum tanq̄ ambulandi causa extra murum eductos tradidit dicens: retentis obsidibus ciuitatem necessario facturam imperata. Camillus vero non solū spernit p̄fidiam/ sed restrictis manibus post terga magistrū virgis agendum ad parentes pueris tradidit adeptus bñficio victoriā quam fraude non concupierat. Nam falisci ob hanc iustitiāz sp̄o te se dediderunt. Extat quoq; eiusdem camilli non ignobilior titulus: cum enim post subactas ciuitates & triumphos insignes

m iii

Job. xxxvj.

De gratia per magistratus querenda.

Alexandri cōmendatio de hūanitate erga militem frigore afflictū.

Alexandri cōmendatio de abstinētia erga virginē pulcherrimam captiuam. Scipionis hūmanitas erga virginem pulchram captā.

Camilli magnanimitas.

Polícratíci de Curialíũ nugís.

Virgil. in fi.
vj. lib. eneid.

Fabricij com-
medatio ad le-
gatos samni-
tũ q̄ sibi aurũ
detulerant.

Fabricij cõstã
tia cõtra medi-
cũ pollicẽtem
se venerare
pirrũ regem.

Quadrigari?

militaris manus/inuidia concitata dånatus & expulsus e ciui-
tate fuisset/quasi preda cõi iniquius distributa/irruentibus seno-
nibus gallis in vrbe/& romanis vñdecimo miliario victis apud
flumen albani/nec in ipsa vrbe quicq̄ preter capitolium seruari
posset:& hoc auro dato vt galli recederent/camillus etiã ingra-
te compatiẽs patrie/eosdem cecidit/aurum abstulit/romanorũ
aquilas reportauit. Vnde in sexto virgilio iter ceteros eneadas
Prediscit eneus referentem signa camillus. Itaq; ab exilio reuo-
catus tertio triumphans vrbem est ingressus & appellat⁹ est se-
cũd⁹ romulus/q̄si alter patrie cõditor. Iulius igni⁹ in libro. vi. de
vita rebusq; illustriũ virorũ refert quod de fabricio sequit̄. Nam
precedentia plutarchi in institutione traiani & iulii frontini i li-
bro strategematum sunt. Venerunt ergo secundo legati sãni-
tum ad gaium fabriciũ/multas & magnas res memorantes:q̄s
bene ac beniuole post redditam pacem samnitibus fecerat offe-
rentes dono grandem pecuniam: & orãtes vt eam acciperet/&
vteretur eo q̄ multa ad necessitatem victus & splẽdorem dom⁹
tanto viro deesse constaret. Nihil enim lautum paratũq; erat p
amplitudine hominis & dignitate virtutis. Fabricius nõ pla-
nas manus ab auribus ad oculos & infra & deiceps ad nares &
ad gulam:& ad os/& deinde ad vêtrem & ima deduxit/& lega-
tis in hec verba respondit. Dum omnibus his membris que at-
tigi/resistere atq; ipare potero/mihi nihil om̄ino deest: ideoq;
vobis reseruate pecuniã necessariã vsibus vestris. nec eam qui-
bus necessaria aut grata non est/ingeratis. Romani siquidẽ nõ
curant habere aurũ: sed imperare volunt habentibus aurũ. Hec
iulius ignius. Frontinus vero refert: quia ad fabriciũ ducem ro-
manorum medicus pirri epirotarũ regis peruenit pollicitus se
venenũ daturũ pirro dũ merces sibi in qua opere p̄ciũ foret con-
stitueretur. Quo facinore fabricius egere victoriam suam non
arbitratus regi medicum detexit atq; ea fide meruit vt ad ami-
citiam romanorũ appetendã cõpelleret pirrũ. Pace mea decer-
tent in casu isto/valerius maximus & claudius quadrigarius cõ-
tendentes de nomine & officio proditoris. Antimocares fuerit
iuxta valerium pater illius qui in regis cõuino pocula ministra-
bat: an fm quadrigarium nicias medicus non multum curo dũ
modo constet consules romanorum eo subegisse pirrũ q̄ perfid-
diam fuerant aspernati. Epistolam vero consulum ad pirrũ hãc
fuisse quadrigarius refert. Cõsules romani salutem dicũt pirro
regi. Nos pro tuis iniuriis continuo animo commoti iimicitex

tecum bellare studemus / sed cum muniis exempli & fidei: ergo visum est vt te saluum velimus: quo fit quem armis possimus vincere. Ad nos venit nicias familiaris tu⁹ qui sibi a nobis precium peteret si te clam interfecisset. Id nos negauimus velle / ne ue; ob eam rem quicq̄ expectaret commodi denunciauimus. Si mul etiam visum est / vt te certiore faceremus / ne quid huiusmodi si accidisset nostro consilio factum putarent ciuitates / scitature q̄ nobis non placet promissis aut precio aut dolis pugnare. Tu nisi caues iacebis. Quid referā? Qz cum ei regni medietatē pyrrus obtulisset / vt pacem conditionibus equis admitteret cōtemptus est. Sed nec regni medietatem acquieuit accipere. vt amicitiam promitteret regi. Cum vero cineas vir prestantissimus qui romam missus fuerat reuersus interrogatus qualis roma esset. Respondit se regum vidisse patriam / eo q̄ fere omnes tales essent illic / qualis esset solus pyrrus in epiro & reliqua grecia. Audita ergo constantia fabricii inquit rex. Hic est utiq̄ ille fabricius qui difficilius a virtute q̄ sola cursu suo auerti potest. Imperator cesar augustus germanicus eo bello quo vict⁹ hostibus germanici cognomen meruit cum in finibus copiarum castella poneret pro fructibus locorū que vallo comprehendebat precium solui iussit: atq̄ ita iustitie fama omnium fidem astrinxit. Quid de continentia dicam: renūq̄ contemptu quādoquidem plutarchi strategemmatica nonnulla promisi? Marcum cathonem eodem vino quo remiges contentum fuisse traditur. Athilius regulus cum summis rebus presuisset adeo pauper fuit / vt se cōiugem liberosq̄ tolleraret agello / qui colebatur per vnum villicū / cuius audita morte scripsit senatui de successo re sibi creando. & destitutis rebus obitu serui necessariā esse presentiam suaz. Gneius scipio post res prospere i hispania gestas in summa paupertate decessit / ne ea quidem relicta pecūia / que sufficeret in dotem filiarum quas ob inopiaz publice dotauit senatus. Idem prestiterunt athenienses filiis aristidis post amplificationem rerum administrationem in summa paupertate defuncti. Hannibal de nocte surgere solitus non quiescebat ante noctē crepusculo demum socios ad cenam vocabat: neq̄ amplius q̄ duobus lectis discumbebatur apud eum. Idem cum sub hasdrubale militaret imperatore / plerūq̄ super nudam humū sacco tect⁹ somniū capiebat. Emilianum scipionem traditur in itinere cum amicis ambulatē accepto pane vesci solitū. Idē & de alexandro macedone dī August⁹ cesar minimi cibi erat atq̄ vulgar⁹ fere secum

Fabricii omē datio q̄ partē regnia pirro sibi oblatam repudiauit.

Augusti omē datio q̄ solui fecit pecūia fructuū p locis intra vallū comprehensis. Marci cathonis tēperantia in vtēdo eodē vino quo remiges.

Commēdatio paupertatis gnei scipionis cui⁹ filias dotauit senatus.

Hannibalis tēperantia.

Alexandri tēperantia.

Polícratíci de Curialiū nugis.

- Augusti tēpe-
rantia in cibo** larium panem & pisciculos minutos: & caseum bubulū manu pressum / & ficus biferas virides maxime appetebat. Vescebaturq; ante cenā quocūq; tempore & loco stomachus desiderasset. Unde ipse in quadā epistola. Nec iudeus quideꝫ nutiberi tam diligenter sabbatum seruat q̄ ego hodie seruauī qui in balneo post horā primā noctis duras buccellas manducaui priusq; vngi inciperē. Iram quoq; citissime remittebat dū iniuriantis animū videret immutatū. Et sicut ipse dicebat celeriꝫ asparagi coquātur. Hoc enim vbo rei festinate velocitateꝫ solebat exprimere. In sermone siquidē & hoc & quedam alia notabiliter vsurpauerat: qđ littere eius atigraphæ ostendunt / in quibus cū aliqd nūq; futurum credebatur: illud fore dicebat ad kalendas grecas. Masinissam nonagesimum etatis annū agētem meridie ante tabernaculum stantem vel ambulāntem capere cibos solitū legimꝫ.
- Augusti tēpe-
rantia in ira.** Gaius curius cū victis ab eo sabinis ex senatuscōsulto ampliatetur ei modus agri quem consummati milites accipiebāt: gregalium portione contētus fuit malum ciuem dicens cui non esset idem quod ceteris satis. Vniuersi quoq; exercitus sepe notabilis continentia fuit sicut eius qui sub marco scauro insignē gloriam meruit. Nam memorie tradidit scaurus continentiam militarem: pomiferam (inquit) arborē quam in pede castrorū fuerat complexa metatio / postero die concinentibus eneatoribꝫ & abeuntibus nobis / intactis fructibus exercitus reliquit indēnē.
- Masinisse tē-
perātia i cibo.** Auspitiis ergo imperatoris cesaris domitiani augusti germanico bello qđ iulius ciuis in gallia mouerat lingonū opulētissima ciuitas que ad ciuilem descieuerat / cum aduenientem ab exercitu cesaris populationem timeret q̄ preter spem inuiolata nihil ex rebus suis amiserat ad obsequium redacta septuaginta milia virorum armatorum tradidit mihi. Lucilius mūminus qui corintho capta non italiam solum / sed etiam prouinciam tabulis statuisq; exornauit adeo nihil ex manubiis tantis in suū conuertit vsū: vt filiā eius inopē senatus ex publico dotauerit. Constantia quoq; cū ex plurimis strategematibus pateat / in virtute romanorum maxime claret. Eorū siquidem magnificētia & virtutes si omnium gentium historie reuoluantur / nihil clarius luceat. Declarat hoc amplissimi splendor imperii / quo nullū maius ab exordio neq; maioribus incrementis processu continuo dilatatum humana potest memoria recordari. Nā & quiete libertatis / iustitie cultu: reuerentia legum / finitimarumq; gentiū amicitias: maturitate consiliorum / & grauitate verborum & operū
- Gaii curij con-
tinentia.**
- De cōtinentia
exercitus sub
scauro i dimit-
tendo arborē
existentē intra
castra onera-
tā fructibus.**
- Cōtinentia ex-
ercitꝫ in gallia
qđ p̄fuerit.**
- Lucij conti-
nētia in capti-
one corinthi.**
- Commēdatio
virtutis & ma-
gnificētie ro-
manorum.**
- Ad bona pp̄
q̄ romani sub-
iugauerūt or-
bem.**

obtinuerunt: vt orbem sue subiicerent ditioni. Sed quia de constantia eorum cepimus/vnum de strategematibus iulii frontini pro multis ponatur in medio. Cum itaq; vrbis menibus hanibal affideret ostentande'fiducie gracia: supplementum exercitibus quos in hispania habebant diuersa porcia miserunt. Idem agrum in quo castra hanibalis erant/defuncto forte domino venalem ad id precii licedo perduxerunt:quo is ager ante bellum venierat:hii dū a hanibale obsideretur & ipsi obliderēt capuam decreuerūt ne nisi ea capta reuocaretur inde exercitus.

Romani hānibale existēte ī menibus miserunt in hispaniā supplementū exercitib⁹ suis.

Quare traianus videtur oibus pferendus. Caplm. VIII.

Nunc aut vt in traiano plutarchi strategematicis ponatur modus tate fortitudinis & ciuilitatis fuit/vt romani imperii fines/qd post augustum defensum magis fuerat q̄ nobiliter ampliatum:lōge lateq; diffūderet. Gloriā tamē militare moderatione superauit/rome & per p uincias omnibus se equalem exhibens/amicos salutandi causa frequentans. vel egrotantes: vel festis diebus cum eisdem indif creta vicissim hns cōiuiua. Vehiculis eorū & vestib⁹ indifferēter vtens publice & priuatim/ditans omnes:immunitates ciuitatibus largiens. relaxans tributa prouiciis: nulli grauis/ carus oibus. adeo vt vsq; ad nostram etatē in senatu nō aliter principibus acclamaretur. Felicior augusto: melior sis traiano. Sic itaq; memorie eius delatū est: & opinio bonitatis eius intantur; preualuit: vt amicis laudatibus vel assentantib⁹/ occasione magnificētissimi prestet exēpli. Recte laudatur in iulio animi magnitudo inuicti/& efficacia operis:cū illius mens & manus ad fere impossibilia sibi suffecerint. Quantus in armata militia extiterit/non modo galli britonesq; primū ab eo subacti: sed tota ciuilibis belli fortuna & cesaree domus series protestatur. In litterato studio tantus erat vt quaternas simul dictaret epl̄as. Quis ī iuris ciuilibis penitia fuerit: veteres romanorū indicāt leges. Potentis ingenii vires q̄ iugiter in philosophia exercuit: predicat & extollit vel sola inuentio bissexti. Qd aut oibus mirabili⁹ est amorib⁹ & negociis simul operam dabat: & in singulis que aggredebatur tantus erat vt ei solis vacare crederetur. Simul totus erat singulorū & omniū. Laudes vero augusti: tot⁹ orbis cō celebrat:& citū amorē humani generis/suas. i. delicias iocunda memoria venerat. Ego his oibus pferre traianū nō dubito: q̄ in solius virtutis cultu regni constituit maiestatem. Ethicū iuxta/qui recte fecerit regē arbitrat. Tale est illd̄ quod sub noīe theodo-

Traiani imperatoris laus.

Cesaris imperatoris laus.

Cesar fuit inuētor bissexti.

Laudes augusti & titi imperatorū.